

Paweł Zarzyński, Robert Tomusiak, Krzysztof Borkowski. 2016. Drzewa Polski NAJGRUBSZE · NAJSTARSZE · NAJSŁYNNIEJSZE. ss. 495. Wydanie I. Wydawnictwo Naukowe PWN SA. Warszawa.

Drzewa już od najdawniejszych czasów odgrywają w ludzkim życiu doniosłą rolę. Przede wszystkim stanowią nieodłączny składnik lasów – domu i spiżarni naszych przaprzodków. Są źródłem drewna – cennego surowca wykorzystywanego jako budulec, opał, źródło papieru i wielu innych pożytków. Stanowią niezaprzeczalną ozdobę krajobrazu, a w czasach, gdy człowiek coraz bardziej szuka utraconego kontaktu z naturą – pełnią też rolę terapeutyczną i przyczyniają się do poprawy zdrowia psychicznego i samopoczucia. Jednak szczególna rola przypada drzewom najstarszym – tak zwanym „świadkom historii”. Potężne i majestatyczne, opierające się przez wieki przeciwnościom losu wzbudzają w ludziach respekt, szacunek i przypominają o przemijającym czasie. Dawniej drzewa takie otaczano czcią i kultem, a teraz obejmuje się je prawną ochroną jako pomniki przyrody.

Pomimo iż tematyka starych i pomnikowych drzew przewija się dość często w krajowej literaturze przyrodniczej, to jednak, jak do tej pory, brakowało ogólnego opracowania. Recenzowana książka znakomicie wypełnia tę lukę. Ta powstała przy współpracy Lasów Państwowych publikacja stanowi kompendium wiedzy dotyczącej tematyki „pomnikowych” drzew. W obszernej części wstępnej autorzy w przystępny i zwięzły sposób kreślą rys historii ochrony sędziwych drzew, omawiają starania Lasów Państwowych i Polskiego Towarzystwa Leśnego na rzecz zachowania najcenniejszych okazów krajowej dendroflory oraz dają praktyczne wskazówki jak profesjonalnie mierzyć drzewa i określać ich wiek. Godny podkreślenia jest fakt, że ostatni wymieniony rozdział nie jest tylko wyliczanką „co i jak” mierzyć – autorzy podali bardzo dużo przykładów, omówili zastosowanie i możliwości użycia dostępnych na rynku narzędzi,

a co najważniejsze, omówili trudności napotymane w trakcie pomiarów drzew i udzielili praktycznych wskazówek jak sobie z nimi radzić. Zrozumienie tekstu ułatwiają liczne i trafnie dobrane schematy i fotografie.

Zasadniczą część książki stanowią szczegółowe opisy oraz fotografie ponad 300 najokazalszych i najstarszych drzew lub też ich zgrupowań rosnących na terenie Polski. W sumie przedstawiono 59 gatunków drzew, z czego 31 to gatunki rodzime, a 28 obcego pochodzenia. Na opis każdego okazu składa się jego nazwa, lokalizacja, wiek, pierśnica, wysokość, dane o historii, aktualnej kondycji i różne ciekawostki. Godną uwagi inicjatywą jest podanie dla każdego okazu jego współrzędnych geograficznych, dzięki którym każdy zainteresowany, posiadający odbiornik GPS, może zlokalizować interesującego go drzewo nawet w rozległym kompleksie leśnym. Każdy okaz posiada od 1 do 3 dobrych technicznie fotografii, prezentujących jego pokrój, otoczenie, a czasem interesujące detale. Niestety, tylko na niektórych zdjęciach widoczna jest postać ludzka lub jakieś charakterystyczne obiekty, a jest to dobra skala odniesienia dająca pojęcie o prawdziwym ogromie prezentowanych okazów. Opisy poszczególnych drzew lub ich grup napisane są barwnym językiem i zawierają wiele unikatowych szczegółów oraz odniesień do historii. Dzięki temu poszczególne drzewa jawią się jako żywi bohaterowie zawiłych, trudnych i nieraz niebezpiecznych zdarzeń, a przez to stają się bliższe czytelnikowi, a całość czytania bardziej jak powieść przygodową niż pracę naukową. Książka nie obejmuje rzecz jasna wszystkich cennych i pomnikowych drzew rosnących w Polsce, ale ich wybór – choć arbitralny – nie budzi większych zastrzeżeń. Pewne wątpliwości można mieć jedynie z niektórymi szacunkami dotyczącymi wieku bądź wymiarów, szczególnie gdy okaz został w jakiś sposób uszkodzony, co jednak nie umniejsza wartości opracowania. Na zakończenie autorzy przedstawili jeszcze sylwetki wybranych, martwych już drzew, rosnących na obecnych lub dawnych obszarach Rzeczypospolitej, a także zaprezentowali kilkanaście niezwykle ciekawych drzew spoza granic naszego kraju.

Książka jest również dopracowana pod względem edytorskim i starannie wydana, a pozytywny obraz dopełnia twarda oprawa i bardzo gustowna oraz praktyczna zakładka. Wydawnictwo skierowane jest – i można go polecić – dla wszystkich miłośników drzew: przyrodników, botaników, krajoznawców oraz osób, które fascynują się przyrodą w naszym otoczeniu.

*Bogusław Binkiewicz,
boguslaw.binkiewicz@uj.edu.pl*